

СУЧАСНІ ОСВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ

УДК 373.5:37.091.33-025.14
DOI: 10.37026/2520-6427-2021-108-4-20-23

Оксана ВІРОЛАЙНЕН,
аспірантка кафедри педагогіки,
адміністрування та соціальної роботи
Навчально-наукового інституту
менеджменту та психології
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»,
заступник директора із навчально-виховної роботи
КЗО «Середня загальноосвітня школа № 58»
Дніпровської міської ради,
м. Дніпро, Україна
ORCID: 0000-0001-5959-434X
e-mail: vera.77.147@gmail.com

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗМІШАНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Анотація. У статті виокремлено й проаналізовано проблеми і перспективи впровадження змішаної форми навчання в закладах загальної середньої освіти, спричинені змінними та швидкоплинними вимогами часу, а також ситуацією із всесвітньою пандемією COVID-19. Запропоновано способи вдосконалення якості освітнього процесу в умовах упровадження змішаної форми навчання та окреслено шляхи подолання означених проблем із метою створення ефективної системи змішаної форми навчання, що відповідає сучасним вимогам і міжнародним стандартам.

Авторкою доведено, що карантинні обмеження спричинили стрімкий розвиток цифрових технологій

та нових можливостей і зумовили появу нових викликів в освітній діяльності. У зв'язку з цим сьогодні неабиякою популярністю користуються освітні технології з віддаленим доступом, що сприяють організації освітнього процесу на основі принципу самостійного навчання здобувачів освіти за допомогою використання різноманітних інформаційних ресурсів. За цих умов освітній процес насичується різними формами подачі матеріалу та передбачає використання низки інтерактивних методів навчання.

Ключові слова: змішане навчання, інформаційні технології, управління закладом загальної середньої освіти, освітній процес, упровадження інтерактивних технологій навчання.

Oksana VIROLAINEN,
Graduate student of the Department of Pedagogy,
Administration and Social work SIHE
«University of Education Management»,
Deputy Director for Educational
Work Communal Institution
«Secondary school № 58» Dnieper City Council,
Dnieper, Ukraine
ORCID: 0000-0001-5959-434X
e-mail: vera.77.147@gmail.com

PROBLEMS AND PROSPECTS OF IMPLEMENTATION MIXED FORM OF LEARNING IN GENERAL SECONDARY EDUCATION INSTITUTIONS

Abstract. The article highlights and analyzes the problems and prospects for the introduction of a mixed form of education in general secondary education, directed by the changing and fleeting requirements of the time. It is concluded that the quality of the educational process

in general secondary education in the implementation of blended learning, as well as ways and strategies to overcome this problem to create an effective functioning system of blended learning in general secondary education, which meets international standards.

The rapid development of digital technologies and their need in the context of quarantine restrictions caused by the COVID-19 pandemic has led to a strong belief that we live in an age of digitalization that opens up both new opportunities and new challenges in education. Remote access educational technologies are becoming more and more popular all over the world, which contribute to the organization of the educational process on the basis of the principle of independent learning of students through the use of various information resources. The lesson should be rich in various forms of presentation, contain interactive methods and take place regardless of the location of the student and the epidemiological situation.

Given the current requirements of the digital transformation of society, it is now necessary to create an effectively functioning system of education in general secondary education, which meets international standards. The contradiction between the rapid development of digital technologies and systems and traditional approaches to the educational process in general secondary education is exacerbated. In order to organize a highly effective educational process in a general secondary education institution, it is necessary to study the existing experience and implement blended learning in practice. A number of Ukrainian scientists and world researchers have studied modern demands for the transformation of forms of education in educational institutions, but under the influence of global educational changes need a new look at this problem.

Key words: *blended learning; Information Technology; management of a general secondary education institution; educational process; introduction of interactive teaching technologies.*

Постановка проблеми. Масштабна цифровізація суспільства та карантинні обмеження, викликані пандемією COVID-19, спричинили чимало змін та активне використання цифрових технологій в організації освітнього процесу. Розпочалася ключова реформа з надання якісних освітніх послуг, орієнтованих на зміну підходів до навчання та змісту освіти. У зв'язку з цим важливого значення набуває індивідуалізація освітніх потреб учнів, яку в умовах значної наповнюваності класів досить складно реалізувати. Модель закладу загальної середньої освіти (*дали – ЗЗСО*) в контексті впровадження змішаної форми навчання надає новий імпульс якісному розвитку освіти. Вона ефективніша, доступніша, передбачає індивідуальний підхід і, безумовно, складає конкуренцію перевіреним традиційним методам. Однак досліджувана модель має й низку недоліків щодо впровадження в освітній процес змішаної форми навчання, виявлення яких – важливий крок на шляху забезпечення якісної освіти в умовах пандемії.

Аналіз наукових досліджень і публікацій. Управлінські засади у сфері організації та впровадження змішаної і дистанційної форм навчання досліджували такі вчені та практики, як В. Луговий, Н. Морзе, В. Олійник, О. Майборода, К. Бугайчук, В. Кухаренко, І. Наумук та ін. Технології дистанційного навчання у професійному розвитку педагогічних і науково-педагогічних працівників представлено у наукових розвідках І. Андрощук, В. Бикова, С. Касьяна, Л. Ляховської,

В. Олійника, З. Рябової, О. Спіріна, Г. Ткачук. Розробленню й застосуванню критеріальної бази оцінювання освітньої діяльності присвячено праці Л. Даниленко, Г. Дмитренка, О. Зайченко, І. Іванюк, О. Локшиної, В. Мітіної, М. Поташника та ін.

Однак, незважаючи на значні наукові напрацювання, на сьогодні відсутнє комплексне дослідження, присвячене аналізу результатів впровадження змішаної форми навчання в закладах загальної середньої освіти. Означеній проблемі ми і присвячуємо наше дослідження.

Мета статті – проаналізувати результати впровадження змішаної форми навчання в освітній процес закладів загальної середньої освіти, окреслити наявні проблеми та запропонувати шляхи їх вирішення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні в Україні, як і в усьому світі, збільшується кількість здобувачів освіти, які потребують реалізації індивідуальної освітньої траєкторії відповідно до рівня їхніх здібностей, інтересів, потреб, мотивації, можливостей та досвіду, а також зростає кількість закладів освіти, що використовують технології дистанційного навчання (Деякі питання організації дистанційного навчання: наказ МОН, 2020).

В умовах світової інтеграції освіти сучасним закладам загальної середньої освіти стає все складніше задовольняти зростаючі вимоги суспільства до якості підготовки випускників та використовувати нові освітні форми, методи і засоби, адекватні потребам і можливостям тих, хто навчається. Ефективність та доцільність застосування цифрових технологій у галузі освіти повною мірою залежить не лише від ступеня підготовленості педагогів до реалізації освітніх програм із застосуванням сучасних освітніх, інформаційно-комунікаційних технологій, науково-методологічного та матеріально-технічного забезпечення, а й від готовності учнів та їхніх батьків самостійно здобувати знання (Андрощук, 2018, с. 13–21). Першочерговим у зв'язку з цим є процес якісного опанування педагогами інформаційними технологіями, що сприяють ефективності освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти в умовах змішаного навчання.

Зважаючи на це, ефективність застосування технологій змішаного навчання в означених закладах освіти залежить від:

- підготовленості педагогів;
- реалізації освітньої програми з використанням інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій;
- навчально-методичного та матеріально-технічного забезпечення;
- готовності педагогів самостійно здобувати знання.

За цих умов основою освітнього процесу є спільна розробка вчителем, учнем, його батьками, психологом (за потреби) індивідуальної освітньої траєкторії. Потреби здобувача освіти у поглибленому вивченні предметів задовольняються завдяки поєднанню дистанційної форми навчання з очною (факультативів), що сприяє вивільненню часу для додаткових занять та самостійної роботи. Учитель на цьому етапі виконує роль фасилітатора, який спрямовує здобувачів освіти на пошук власного шляху від незнання до нових, якісно та

індивідуально здобутих знань. Використовуючи підготовлений учителем освітній контент, учень заручається постійною підтримкою педагога-наставника (Ляхощка, 2020, с. 170). Використовуючи освітню платформу та електронне листування, учитель здійснює контроль за якісним виконанням учнями завдань.

Завдяки поєднанню технологій інституційного та індивідуального навчання, інтеграції різноманітних методів, з метою задоволення індивідуальних потреб здобувачів освіти, процес засвоєння знань набуває особливої гнучкості, формується їхній інноваційний, індивідуальний творчий характер. Таким чином, вибудовується модель конкурентоспроможного випускника закладу загальної освіти, який володіє навичками відбору, узагальнення та систематизації здобутої інформації.

Одним з основних принципів Нової української школи є орієнтація на індивідуальні освітні потреби кожного учня. Зважаючи на вимоги сучасної освіти, навчальні заклади в умовах упровадження змішаного навчання працюють, поєднуючи форми інституційного навчання (очну, заочну, дистанційну, мережеву) з індивідуальними. Батьки учнів за цих умов мають змогу обрати форму навчання дитини, орієнтуючись на її потреби та здібності.

Завдяки поєднанню очної та дистанційної форм навчання в закладі загальної середньої освіти наповнюваність класів є незначною, оскільки частина учнів навчається очно, частина – дистанційно, а ще частина – здобуває освіту за змішаною формою, тобто відвідує очні заняття лише за графіком. Такий варіант наповнюваності класів сприяє покращенню рівня якості освіти (Блохіна, 2017, с. 55–61).

Учні, які поглиблено вивчають предмети варіативної складової освітньої програми, задовольняють власні освітні потреби завдяки мережевій формі навчання, характерною рисою якої в межах організації освітньої діяльності закладів освіти в умовах упровадження змішаного навчання є те, що вона створена не тільки для обміну ресурсами, а й для визначення спільної мети та завдань усіх учасників освітнього процесу.

Завдяки можливостям дистанційного навчання учні, які навчаються екстерном, можуть отримувати необхідні консультації незалежно від місця свого перебування, а педагог – здійснювати контроль за їхньою діяльністю. Відповідно школярі, охоплені домашнім навчанням та педагогічним патронажем, також отримують супровід та освітню підтримку від педагогів, використовуючи електронні освітні технології.

Використання освітньої платформи у навчальному процесі допомагає учням сформувати навички інформаційної комунікації, критичного мислення, сприяє обґрунтуванню власної думки та правильному відбору необхідної інформації (Віролайн, 2019, с. 206).

Аналізуючи можливості впровадження змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти, виокремимо такі його переваги:

- створення індивідуальної траєкторії навчання, виховання і розвитку учня;
- забезпечення комфортного освітнього середовища;
- формування самостійності та усвідомлення здобувачем власних потреб;

– залучення до навчального процесу педагогів з інших країн;

– навчання за межами країни.

Важливою умовою впровадження змішаної форми навчання у ЗЗСО є доступне та безпечне під'єднання до інтернету. У мережі для об'єктів та суб'єктів освітнього процесу систематично проводяться тренінги, семінари, лекції з проблем медіаграмотності, розвитку вміння розпізнавати можливі ризики в інформаційному просторі. На сьогодні саме доступність до інтернету є першочерговою потребою для впровадження змішаного навчання.

Основним недоліком упровадження змішаного навчання в освітній процес є неготовність педагогів постійно навчатися та вдосконалювати свої навички. Для забезпечення надійного сучасного контенту уроків виникає потреба в додаткових курсах, вебінарах, тренінгах, а це, зі свого боку, вимагає чималих часових затрат, фінансового забезпечення, психологічної витримки вчителів.

Організаційно-педагогічна діяльність за очною та дистанційною формами навчання суттєво різняться між собою, однак вимагають удосконалення науково-організаційного, навчально-методичного та інформаційно-технологічного забезпечення освітнього процесу, зокрема вчителів потрібно організовувати роботу змішаних груп учнів у рамках одного уроку, що вимагає чималих часових затрат на його підготовку.

Наразі не вирішеною залишається і проблема щодо невідповідного забезпечення ЗЗСО цифровими інструментами для створення освітнього контенту, адже переважна більшість із них недостатньо оснащена комп'ютерами, ноутбукми, інтерактивними дошками тощо. Із метою створення якісного освітнього середовища в умовах змішаного навчання передусім необхідно забезпечити зону вільного доступу до інтернету, відповідне оснащення навчальних приміщень комп'ютерами та вебкамерами для здійснення онлайн-консультування і проведення уроків, а також наявність відповідної платформи, на якій розроблятимуться і зберігатимуться навчальні матеріали та ін. Окреслені вище проблеми вказують на неготовність керівників ЗЗСО до використання освітніх інновацій.

Також слід визнати, що система здобування знань, котра була створена та впроваджена в освітній процес закладів загальної середньої освіти ще донедавна, не відповідає запитам сучасних здобувачів освіти. Як наслідок – в умовах багатовекторних трансформацій суспільства організаційна структура навчальних закладів потребує змін, зокрема упровадження інноваційних технологій управління, розроблення новітніх науково обґрунтованих технологій побудови і реалізації різних видів організаційних механізмів управління закладами загальної середньої освіти та ретельної перевірки принципів сталого розвитку у дії на практиці (Олійник, 2020, с. 212–224).

На сьогодні в системі дистанційного навчання розроблена значна кількість курсів та освітніх програм з окремих предметів, що стануть в нагоді і для використання у процесі змішаного навчання. Проте системної програми, яка б могла динамічно взаємодіяти зі здобувачами освіти, враховуючи їхні освітні

потреби та індивідуальні особливості, на сьогодні не існує. Більшість сучасних освітніх вебсистем виконують нині функції бібліотек, статичних гіпертекстових підручників і тестових завдань, що є недостатнім для повноцінної та ефективної організації індивідуалізованого освітнього процесу в системі загальної середньої освіти та створення власної індивідуальної освітньої траєкторії в умовах змішаного навчання.

Керівникам закладів освіти варто ретельніше аналізувати можливості, потреби і спроможності свого закладу й упроваджувати в освітній процес змішану форму навчання, оскільки інноваційний, пошуковий, системний і результативний освітній процес формується тільки завдяки інтеграції різноманітних форм здобуття учнями готової інформації. Лише завдяки цьому можна підготувати конкурентоспроможного випускника закладу загальної освіти, який володітиме навичками пошуку, узагальнення, відсортування та використання отриманої інформації в різних життєвих ситуаціях.

Висновки. Отже, для успішного впровадження в освітній процес змішаного навчання закладу загальної середньої освіти необхідно забезпечити достатньою кількістю цифрових ресурсів, засобів та інструментів, що мають доступ до інтернету. Крім того, необхідне фінансове забезпечення вчителів, яке б відповідало затратам часу на створення ними нового якісного і безпечного освітнього контенту в межах і поза межами навчальних програм та застосування методів стимулювання і мотивування педагогічних працівників із метою підвищення рівня їхньої інформаційно-цифрової компетентності.

Перспективи подальших досліджень полягають в аналізі управління закладом загальної середньої освіти в умовах інтегрування в освітній процес різних форм навчання та теоретичному описі моделі управління таким закладом в умовах упровадження змішаної форми навчання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Деякі питання організації дистанційного навчання, наказ МОН від 08.09.2020 №1115. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/deyaki-pitannya-organizaciyi-distancijnogo-navchannya-zareyestrovano-v-ministerstvi-yusticiyi-ukrayini-94735224-vid-28-veresnya-2020-roku> (дата звернення: 29.09.2021).

Андрощук, І. М. (2018). Самоуправління професійним розвитком викладачів кафедр менеджменту польських закладів вищої освіти у системі відкритої освіти. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія «Педагогічні науки»*. Житомир. Вип. 2 (93). С. 13–21.

Ляхощка, Л. Л. (2020). Дистанційне навчання та інформаційно-комунікаційні технології в системі відкритої післядипломної освіти. Київ: Ун-т менеджменту освіти. С. 170.

Блохіна, І. П. (2017). Управління навчально-виховним процесом у ЗНЗ на засадах адаптивного підходу. *Інноваційний менеджмент у закладах освіти: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф.* С. 55–61.

Віролайнен, О. В. (2019). Організація моделі школи вільного вибору індивідуальної освітньої траєкторії в умовах упровадження технологій дистанційного навчання. *Молодий вчений*. № 11 (75). С. 206.

Олійник, В. В., Андрощук, І. М., Остапівська, І. І., Олешко, П. С., Пріма, Д. А. (2020). Формування інформаційної культури майбутніх учителів початкової школи засобами інформаційно-комунікаційних технологій. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Т. 75. № 1. С. 212–224.

REFERENCES

Androshchuk, I. M. (2018). Samoupravlinnia profesiinym rozvytkom vykladachiv kafedr menedzhmentu polskykh zakladiv vyshchoi osvity u systemi vidkrytoi osvity [Self-management of professional development of teachers of management departments of Polish higher education institutions in the system of open education]. *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriya «Pedagogichni nauky»*. Zhytomyr. Vyp. 2 (93). S. 13–21. [in Ukrainian].

Liakhotska, L. L. (2020). Dystantsiine navchannia ta informatsiino-komunikatsiini tekhnolohii v systemi vidkrytoi pisljadiplomnoi osvity [Distance learning and information and communication technologies in the system of open postgraduate education]. Kyiv: DZVO «Un-t menedzh. osvity». S. 170. [in Ukrainian].

Blokhina, I. P. (2017). Upravlinnia navchalno-vykhovnym protsesom u ZNZ na zasadakh adaptivnoho pidkholu [Management of the educational process in the CEE on the basis of an adaptive approach]. *Innovatsiinyi menedzhment u zakladakh osvity: materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* S. 55–61. [in Ukrainian].

Virolainen, O. V. (2019). Orhanizatsiia modeli shkoly vilnoho vyboru indyvidualnoi osvitoi traiektorii v umovakh uprovadzhennia tekhnolohii dystantsiinoho navchannia [Organization of the model of the school of free choice of individual educational trajectory in the conditions of introduction of technologies of distance learning]. *Molodyi vchenyi*. № 11 (75). S. 206. [in Ukrainian].

Oliinyk, V. V., Androshchuk, I. M., Ostapiovska, I. I., Oleshko, P. S., Prima, D. A. (2020). Formuvannia informatsiinoi kultury maibutnikh uchyteliv pochatkovoї shkoly zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii [Formation of information culture of future primary school teachers by means of information and communication technologies]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia*. T. 75. № 1. S. 212–224. [in Ukrainian].

Дата надходження до редакції: 07.11.2021 р.